

FUNDACJA GENERALI ELŻBIETY ZAWACKIEJ  
Archiwum i Muzeum Pomorskiej Armii Krajowej  
oraz Wojskowej Służby Polek  
87-100 Toruń, ul. Podmurna 93, tel. 0048 56 65 22 186  
e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl

MEMORIAL  
General Marii Wittek



GRABOWSKA Krystyna  
zam. Białek  
ps. „Niesobia”

POLSKA  
NIEPODLEGŁA  
okr. Łódź  
AK  
obw. „Obroza”

5036/mk

SPIS ZAWARTOŚCI  
TECZKI

GRABOWSKA Krystyna

zaw. Biatek

ps. „Niesobka”

I./1. Relacja —

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora ✓ k. 26, s. 1-26

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓ k. 10, s. 1-10

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945)

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945

III./5. Inne ...

IV. Korespondencja

V. Nazwiskowe karty informacyjne —

VI. Fotografie ✓ fot. 11 szt. kopie

## I/2 Dokumenty

- Dowód osobisty [ser. D. Nr 123339] Krystyny Grabowskiej, Skiermiewka, pow. skiermiewicki 1940 r., mps, rkps, kopia, k. 4, s. 1-4, fot.
- Legitymacja odznaczenia Medalem Zwycięstwa i Wolności 1945 r., Warszawa 1973 r., mps, rkps, kopia, k. 1, s. 5
- Legitymacja [Nr 1451-75-10] odznaczenia Krzyżem Partyzanckim, Warszawa 1975 r., mps, rkps, kopia, k. 1, s. 6
- Legitymacja [Nr 020615] Związku Inwalidów Wojennych, Skiermiewice 1976 r., mps, rkps, kopia, k. 1, s. 7, fot.
- Legitymacja [Nr 2303-76-10] odznaczenia Medalem za Warszawę 1939-1945, Warszawa 1976 r., mps, rkps, kopia, k. 1, s. 8
- Legitymacja [Nr 199] odznaki Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej, Skiermiewice 1981 r., mps, rkps, kopia, k. 1, s. 9
- Legitymacja [Nr 276] odznaki Za zasługi dla Woj. skiermiewickiego, Skiermiewice 1982 r., mps, rkps, kopia, k. 1, s. 10
- Legitymacja [Nr 1825-83-4] odznaczenia Krzyżem Kawalerskim OOP, Warszawa 1983 r., mps, rkps, kopia, k. 1, s. 11
- Legitymacja [Nr 152/6/84M] odznaczenia Medalem 40-lecia Polski Ludowej, Warszawa 1984 r., mps, rkps, kopia, k. 1, s. 12
- Legitymacja [Nr 0480101] 2 Boli, Skiermiewice 1985, mps, rkps, k. 2, s. 13-14
- Legitymacja [Nr 6415] Srebrnego Medalu Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej, Warszawa 1986, mps, rkps, kopia, k. 1, s. 15
- Legitymacja [Nr 180241] zastępcy Pracownik Rolnictwa, Warszawa 1987 r., mps, rkps, kopia, k. 1, s. 16
- Legitymacja [Nr 010304] S 2 ŻAK, Toruń 1991 r., mps, rkps, kopia, k. 3, s. 17-19
- Legitymacja Zw. Inwalidów Wojennych [Nr 006044], Wrocław 1993 r., mps, rkps, kopia, k. 2, s. 20-21
- Legitymacja odznaki Weterana Walk o Niepodległość, Warszawa 1995 r., mps, rkps, kopia, k. 2, s. 22-23
- Legitymacja odznaki konspiracyjnej organizacji Polska Niepodległa [Nr 016422/126], Warszawa 1998 r., mps, rkps, kopia, k. 2, s. 24-25
- Legitymacja żołnierza AK „AKcja Bursza [Nr I-22-4283], [k.d.], mps, rkps, kopia, k. 1, s. 26

Województwo Warszawskie  
Powiat Skierniewicki  
Gmina SKIERNIEWKA

# DOWÓD OSOBISTY

Ser. D. No 123339

wydany na podstawie art. 18 rozp. Prezydenta R. P.  
z dnia 16 marca 1928 r. o ewidencji i kontroli ruchu  
ludności (Dz. U. R. P. Nr 32, poz. 309).

## POTWIERDZENIE ZAMELDOWANIA

*Województwo* Warszawskie *powiat* Skierniewicki *gmina* SKIERNIEWKA *miejscowość* ...  
*Imię i nazwisko* Gracjanowa *imię* ...

12/11

16/12



Gminy Skierniewice  
Wójt

Gminy Skierniewice

*Władysława Gnalubowska*  
..... Własnoręczny podpis osoby wyszczególnonej w dowodzie .....

Stosownie do art. 19 rozp. Prezydenta R. P. z dnia 16 marca 1928 r. o ewidencji i kontroli ruchu ludności (Dz. U. R. P. nr 32, poz. 309) zaświadczam, że wymieniony(a) w niniejszym dowodzie

P. ....  
jest obywatelem (ką) polskim (ą) co zostało stwierdzone  
na podstawie .....

Urząd .....

Pieczęć  
powiatowej  
władzy  
administracji  
ogólnej

Nr .....

Dnia .....

Podpis .....

12/3

Nr 31 40

Nazwisko *Grobowska*

Imię *Krzyszyna*

Data urodzenia *12 stycznia 1923 r.*

Miejsce urodzenia *Warszawa*

Zawód *nauczycielka*

Wzrost *średni*

Twarz *owalna*

Włosy *ciemno-blond*

Oczy *niebieskie*

Znaki szczególne */*

Wydany dnia *19 września 1940 r.*

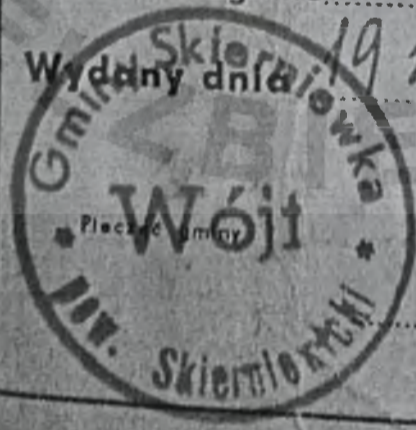
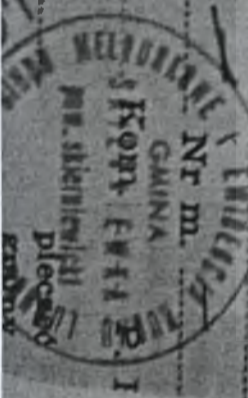
Podpis *[Signature]*

Poprzednio zamieszkała w *Warszawie*

Zgłosiła się na zamieszkanie dn. *30* m-ca *września*

19 *40* r. i została zameldowana w domu Nr *1* przy ul. *Stycznia*

Podpis urzędnika *[Signature]* m-ca *września*



## WYCIĄG

Z ART. 18 i 19 ROZPORZĄDZENIA PREZYDENTA  
R. P. Z DNIA 16 MARCA 1928 R. O EWIDENCJI  
I KONTROLI RUCHU LUDNOŚCI (Dz. U. R. P. Nr 32,  
poz. 309).

### Art. 18.

Dla ułatwienia legitymowania się wydawane będą, na żądanie przez gminy dowody osobiste osobom w tych gminach zamieszkałym i zameldowanym. Za dowody te pobiera się 60 gr tytułem zwrotu kosztów druku. Żadnym innym opłatom dowody osobiste, jak również podania (wraz z załącznikami) o ich wydanie, nie podlegają.

### Art. 19.

Osoby, posiadające dowody osobiste, wymienione w artykule poprzednim, mogą prosić powiatową władzę administracji ogólnej o zaświadczenie w dowodzie osobistym, że są obywatelami polskimi.

Powiatowe władze administracji ogólnej nie odmówią zaświadczenia, jeżeli po sprawdzeniu stwierdzą, że osobie, starającej się o zaświadczenie, przysługuje rzeczywiście obywatelstwo polskie.

POLSKA RZECZPOSPOLITA  
LUDOWA

LEGITYMACJA

Nr 107-73-7

WARSZAWA

dn. 7 maja 1973 r.

UCHWAŁĄ RADY PAŃSTWA

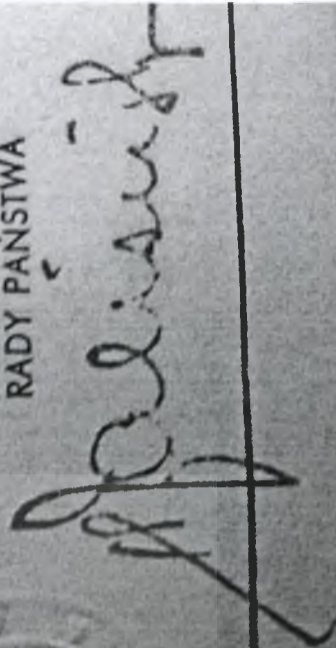
odznaczony (a) został (a)

Ob. BIAŁEK

Krystyna c. Kazimierza

M E D A L E M  
ZWYCIĘSTWA I WOLNOŚCI  
1945 r.

PRZEWODNICZĄCY  
RADY PAŃSTWA





POLSKA RZECZPOSPOLITA  
LUDOWA

# LEGITYMACJA

Nr 1451-75-10

WARSZAWA

dn. 1 października 1975 r.

UCHWAŁA RADY PAŃSTWA


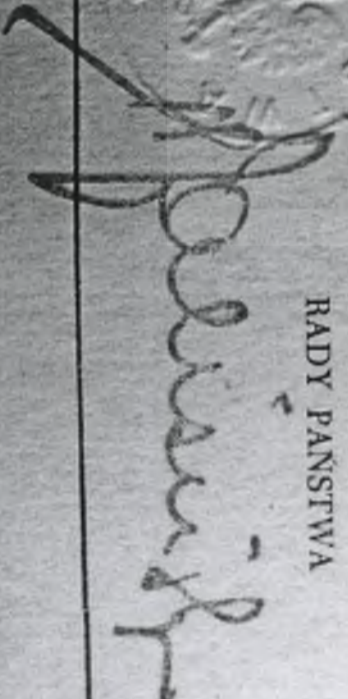
odznaczony(a) został(a)

Ob. BIAŁEK

Krzyszyna c. Kazimierza

KRZYŻEM PARTYZANCKIM

PRZEWODNICZĄCY  
RADY PAŃSTWA

5/16

LEGITYMACJA

NUMER 3615



(podpis właściciela legitymacji)

Wydano, dnia **22.09** 19**76** r.

Jedn. PZM Grafpepłec Warszawa zam. 1550/Wa  
ZPI zam. 634/75 10.000

66-100 SKIERNIEWICE  
ul. Dąbrowski 8  
Konto: PKO 14 1410 1410 1410

Oddział **Sk-cc** Nr ewid. **f**

Nazwisko **Białobok**

Imię **Wysłujca**

Data urodzenia **17.06.1923**

Rodzaj poszkodowania **Nerwica uogóln.**

**niepełnogi wli. długimia**

Procent niezdolności zarobkowej

**II grupa**

z tytułu choroby zawodowej na stałe

Jest członkiem **STOW. ZWIĄZKU INWALIDÓW W OJENNYCH P.R.L.**

**W ZWIĄZKU INWALIDÓW W OJENNYCH P.R.L.**

**W ZWIĄZKU INWALIDÓW W OJENNYCH P.R.L.**

**W ZWIĄZKU INWALIDÓW W OJENNYCH P.R.L.**

Sekretarz

Przewodniczący

Legitymacja bez wkładki z opłaconymi składkami nie ważna

12/2

POLSKA RZECZPOSPOLITA  
LUDOWA

# LEGITYMACJA

Nr 2303-76-10

WARSZAWA

dn. 31 grudnia 1976 r.

UCHWAŁA RADY PAŃSTWA


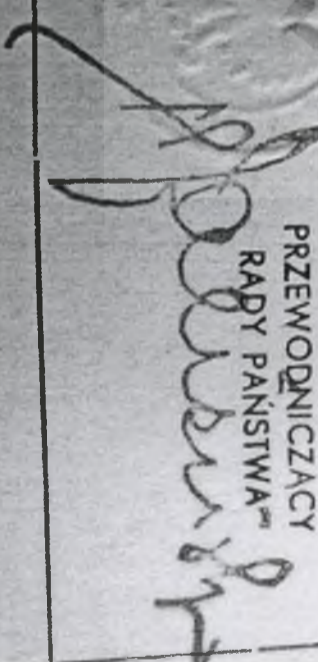
z dnia 31 grudnia 1976 r.  
odznaczony(a) został(a)

Ob. BIAŁEK

Krystyna c. Kazimierza

MEDALEM ZA WARSZAWĘ  
1939 – 1945

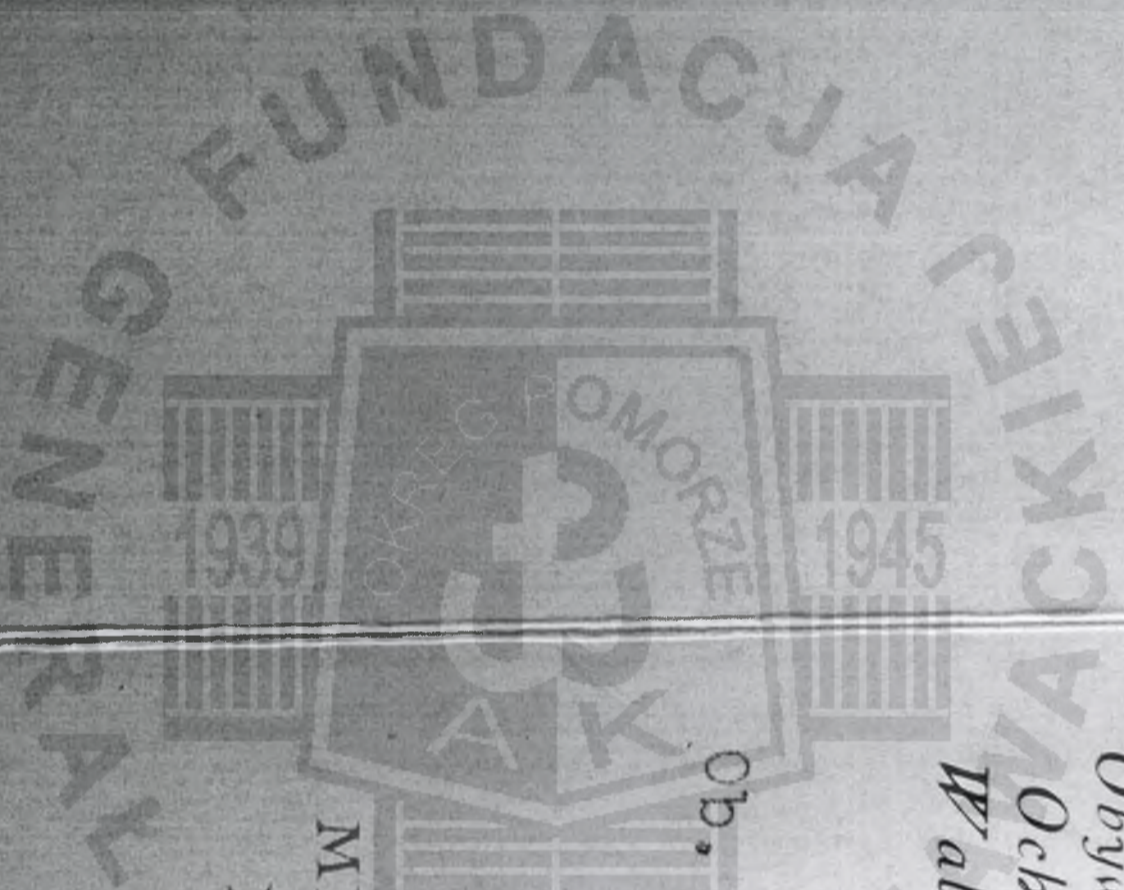
PRZEWODNICZĄCY  
RADY PAŃSTWA

5/2/8

Legitymacja Nr

199



Wojewódzki  
Obywatelski Komitet  
Ochrony Pomników  
Walki i Męczeństwa  
nadaje

Ob. Krystynie  
BIAŁEK  
odznakę  
OPIEKUNA  
MIEJSC PAMIĘCI  
NARODOWEJ

Przewodniczący

A handwritten signature in dark ink, appearing to be 'M. P.', is written over the printed name 'Przewodniczący'.

Skł-ocze dnia 12.05.81r

2/2/9

LEGITYMACJA

Nr 276

Ob.

Krystynie

WOJEWÓDZKA  
RADA NARODOWA  
W SKIERNIEWICACH

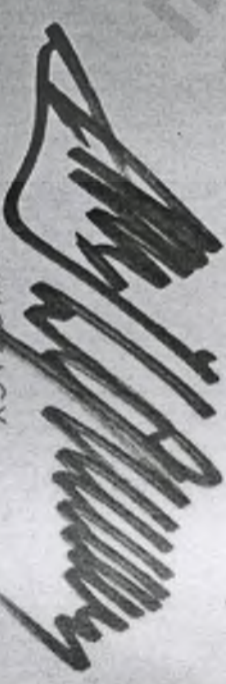
NADAJE

Biażek

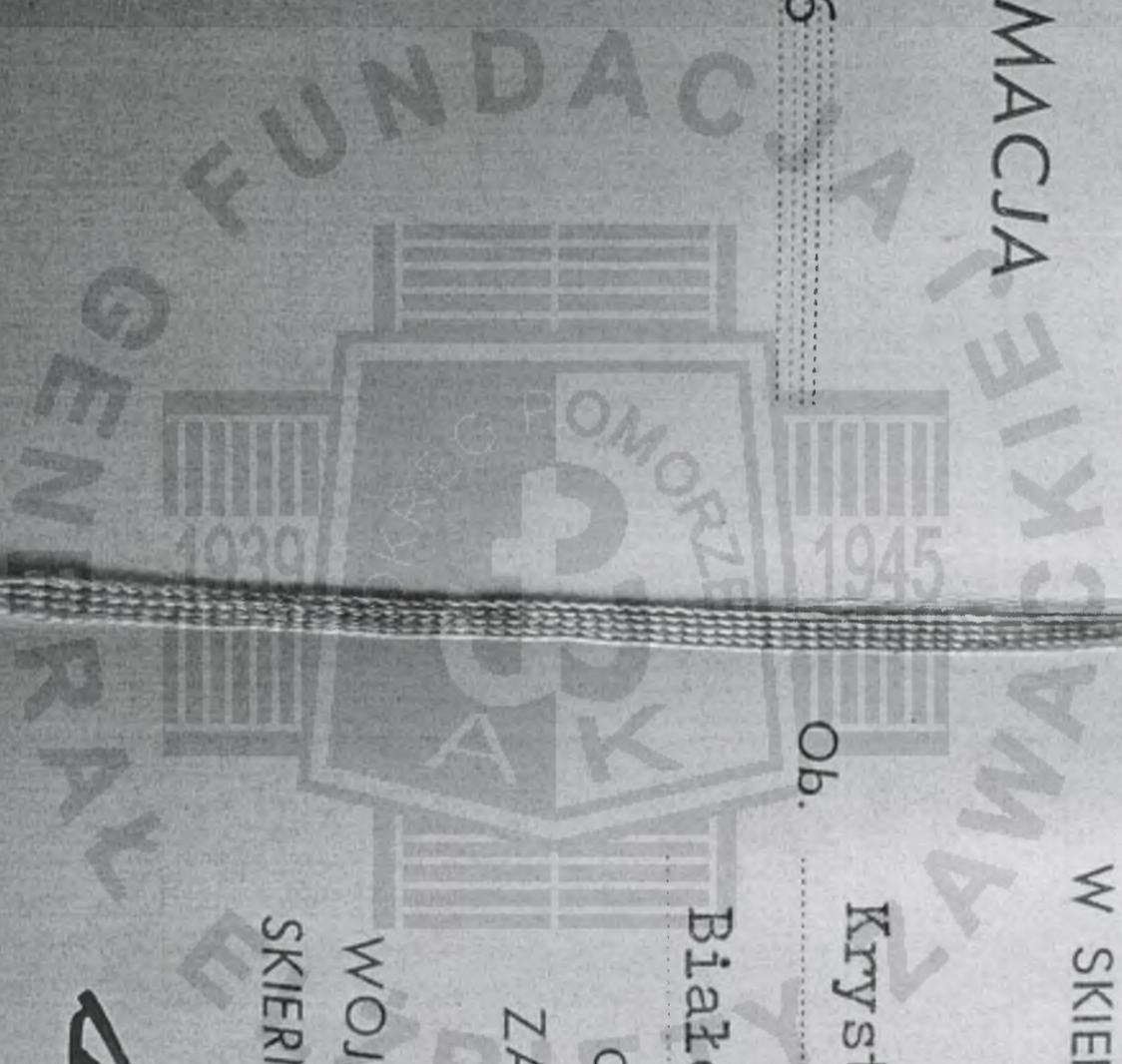
ODZNAKĘ  
ZA ZASŁUGI  
DLA

WOJEWÓDZTWA  
SKIERNIEWICKIEGO

PRZEWODNICZĄCY  
WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ  
W SKIERNIEWICACH



SKIERNIEWICE, DN. 28.04.1982r



POLSKA RZECZPOSPOLITA  
LUDOWA

# LEGITYMACJA

Nr 1825-83-4

WARSZAWA

dn. 27 lipca 1983 r.

UCHWAŁĄ RADY PAŃSTWA

z dnia 27 lipca 1983 r.

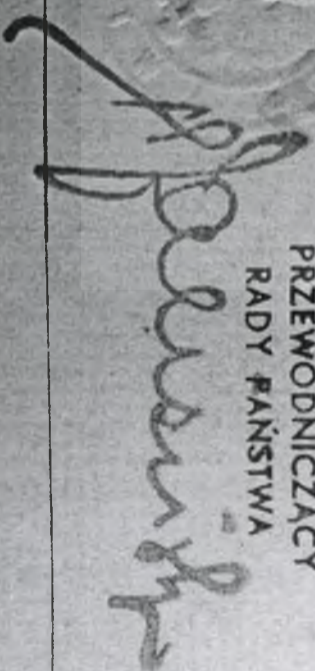
odznaczony/a został/a

Ob. BIAŁEK

Krystyna c. Kazimierza

KRZYŻEM KAWALERSKIM  
ORDERU ODRODZENIA POLSKI

PRZEWODNICZĄCY  
RADY PAŃSTWA



5/6/83

POLSKA RZECZPOSPOLITA  
LUDOWA

LEGITYMACJA

WARSZAWA

dnia 22 lipca 1984 r.

UCHWAŁA RADY PAŃSTWA

Nr 152/6 /84 M

odznaczony(a) został(a)

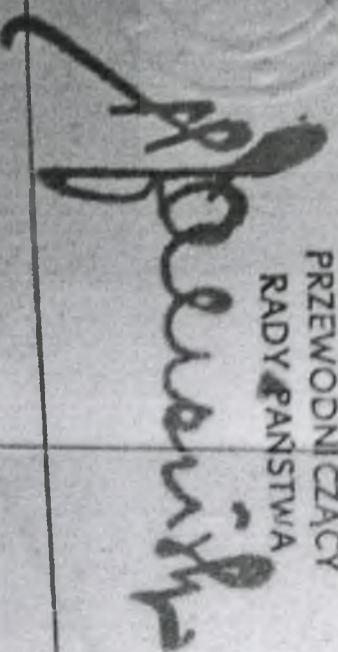
Ob. BIAŁEK

Krystyna c. Kazimierza

MEDALEM

40-LECIA POLSKI LUDOWEJ

PRZEWODNICĄCY  
RADY PAŃSTWA



ZWIĄZEK BOJOWNIKÓW  
O WOLNOŚĆ I DEMOKRACJĘ

ZARZĄD WOJEWÓDZKI

W SKIERNYIEWICZACH

LEGITYMACJA NR

0480101



*[Signature]*  
podpis posiadacza legitymacji

BIRŁEK

Nazwisko

*Kryształna*

Imiona

*Mazimierz i Stefania*

Imiona rodziców

*17.06.1923r. Wąsarszawa*

Data i miejsce urodzenia

jest

KOMBATANTEM

uprawnionym do świadczeń  
określonych ustawą z 26 maja 1982 r.  
o szczególnych uprawnieniach  
kombatantów

(Dz. Ust. Nr 16, poz. 122)

Prezes Zarządu Wojew. ZBoWiD

*01.1985r.*

data podpisania *[Signature]* *[Signature]*

5/2/13



1/2/14

# RODZAJE I OKRESY DZIAŁALNOŚCI KOMBATANCKIEJ

Okresy		wyszczególnienie
od	do	
30.6 1940	17.1 1945	Ruch Oporu
17.1 1944	25.4 1944	Obozy hitlerowskie

łącznie lat **4** miesięcy **7**



m. prezes Zarządu Wojew. ZBoWiP  
 inż. Mirosław...

Legitymacja

Nr 64/15

Rada Ochrony Pomników  
Walki i Męczeństwa  
nadaje

Ob. *Krzysztof*

BIAŁEK

*Srebrny Medal*  
Opiekuna Miejsc Pamięci  
Narodowej



Przewodniczący Rady

*[Signature]*

Warszawa, 1986.05.06

*1/2/15*

MINISTERSTWO  
ROLNICTWA, LEŚNICTWA  
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ

# LEGITYMACJA

Nr ..... 180241

Nadaje Ob. .... Krysztynie

.....  
BIAŁEK

urodzonemu(cej) dn. 16.06.1923r.

.....  
Ochotkę

„ZASŁUŻONY PRACOWNIK  
ROLNICTWA”

m.p.

.....  
Minister

Warszawa, dnia 21.05.1987r.

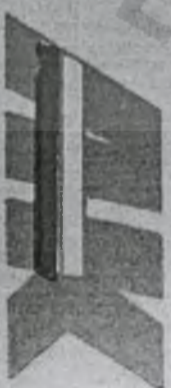
1/2/16

„W obliczu Boga Wszchemogącego  
i Najświętszej Marii Panny, Królowej  
Korony Polskiej, kładę swe ręce na ten  
Święty Krzyż, znak męki i zbawienia  
i przysięgam być wiernym Ojczyźnie  
mejej, Rzeczypospolitej Polskiej, stać nie-  
ugięcie na straży Jej honoru i o wyzwo-  
lenie Jej z niewoli walczyć ze wszyst-  
kich sił – aż do ofiary mego życia.  
Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej  
i rozkazom Naczelnego Wodza oraz  
wyznaczonemu przezeń Dowódcy Armii  
Krajowej będę bezwzględnie posłuszny,  
a tajemnicy niezłomie dochowam co-  
kolwiek by mnie spotkać miało.”

„Przyjmuję cię w szeregi żołnierzy Armii  
Polskiej, walczącej z wrogiem w kon-  
spiracji o wyzwolenie Ojczyzny. Tym  
obowiązkiem będzie walczyć z bronią  
w rękę. Zwycięstwo będzie twoją nagrodą.  
Zdrada karana jest śmiercią.”

Światowy Związek  
Żołnierzy

Armii Krajowej



2/2/17

"Niesobiga"

pseudonimy

Warszawski

Okręgi działania

Inspektorat Warszawa

Obwód VII "Obroża"

Plac. w Błędzi-IV Oddz. PN

służba łączności

Przydziały

szeregowiec

Ostatni stopień w AK

Światowy Związek

Żołnierzy

Armii Krajowej



1/2/18

# Legitymacja

nr ❁ 010304



*M. Białas*  
podpis

KRYSTYNA BIAŁAS

Imię i Nazwisko

Kazimierz i Stefania

Imiona rodziców

17 czerwca 1923 r.

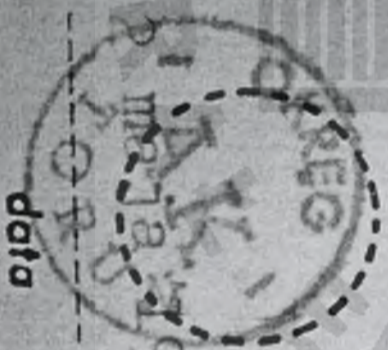
data urodzenia

Warszawa

miejsce urodzenia

Toruń

miejsce wystawienia



data

Przewodniczący  
Zarządu Okręgu  
*[Signature]*  
podpis  
Lech Michałski

7/21/9

FUNDACJA  
GENI



ZWIĄZEK  
INWALIDÓW  
WOJENNYCH  
RP

I/2/20

ZWIĄZEK  
INWALIDÓW WOJENNYCH  
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

LEGITYMACJA

nr 006044



(podpis właściciela legitymacji)

Legitymacja bez adnotacji o omiających składkach jest nie ważna.

— 2 —

Białek  
Nazwisko

Krystyna  
Imiona

17.06.1923 Warszawa  
Data i miejsce urodzenia

Jest członkiem zwyczajnym — ~~podpiszonym~~  
ZWIĄZKU INWALIDÓW  
WOJENNYCH RP

od dnia 16.05.1989 we WSK  
w Skarżynie od 21.09.1986,  
inwalida wojenny grupy II

z ogólnego stanu zdrowia grupa I

nr. ew. ZIW 357

nr. św. ZUS 0716/25/05734042-1

Sekretarz  
Władysław  
Oddział ZIW

Związek Inwalidów  
Wojennych RP  
Prezes  
Wólka  
8.12.1993  
Data wyd. leg.

12/21



3/2/22



NR 415024/3185

2/2/23

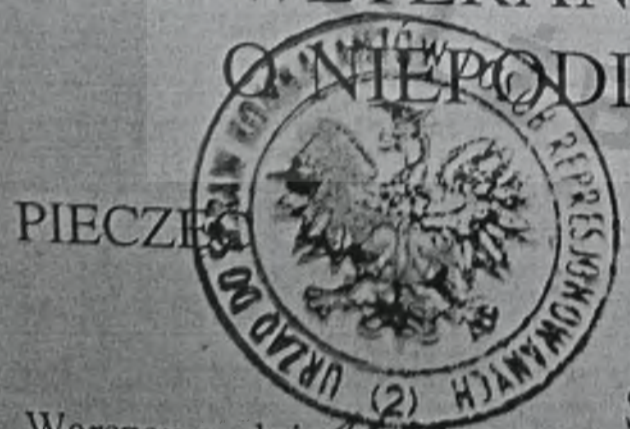


KIEROWNIK  
URZĘDU DO SPRAW KOMBATANTÓW  
I OSÓB REPRESJONOWANYCH  
SEKRETARZ STANU

przyznaje

Panu (Pani) *Krystynie*  
*Białkowskiej*

ODZNAKĘ  
WETERANA WALK  
O NIEPODLEGŁOŚĆ



*[Signature]*  
SEKRETARZ STANU

Warszawa, dnia *11.1.1.* 1995 r.

*Nr 412034/16A*

1/2/24

SWIATOWY ZWIĄZEK ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ  
Okręg Warszawa  
Środowisko  
POLSKA NIEPODLEGŁA



LEGITYMACJA ODZNAKI  
konspiracyjnej organizacji  
POLSKA NIEPODLEGŁA

Nr 016422/126

1/2/25

Nazwisko ..... *Białek* .....

Imię ..... *Krzyszyna* .....

Członek ..... *Z Wyrajin* .....

Środowiska POLSKA NIEPODLEGŁA

ma prawo noszenia

**ODZNAKI**

konspiracyjnej organizacji

**POLSKA NIEPODLEGŁA**

założonej 1 listopada 1939 r. 1945  
przez jej Komendanta Głównego

Józefa Sulińskiego

ps. „Zawisza”

Odznaka przyznana po wojnie przez Środowisko

**POLSKA NIEPODLEGŁA**

**ŚWIATOWY ZWIĄZEK ŻOŁNIERZY**

Armii Krajowej

Warszawa, dn. *15.07.1998* Okręg Warszawa

za Zarząd  
Środowisko

Polska Niepodległa

RZECZPOSPOLITA POLSKA



LEGITYMACJA

ŻOŁNIERZA AK  
\*AKCJA BURZA\*

Nr. 1-2.2-4283

II Materiały uzupełniające relację

- Franciszek Wojciechowski, Polska Niepodległa. Konspiracyjna organizacja wojskowa, Warszawa 1996, mps, kopia, k. 10, s. 1-10



II/1

FRANCISZEK WOJCIECHOWSKI

Miłej koleżance Krystynie Białkowej  
ps. "Nierobnia" na pamiątkę  
wspólnych walk w Polsce  
Nie podległem

SEKRETARZ ŚRODOWISKA  
"PWN"

*[Signature]*  
Marian Obrusiewicz

ps. "Romant"

POLSKA

NIEPODLEGŁA

KONSPIRACYJNA ORGANIZACJA

WOJSKOWA



*[Handwritten notes on the left side:]*  
Wojciech  
Franciszek  
ps. "dółka"

*[Handwritten notes on the left side:]*  
Koleżance Krystynie Białkowej  
ps. "Nierobnia"  
na pamiątkę  
wspólnych walk  
w Polsce  
1944-1945  
Marian Obrusiewicz  
ps. "Romant"

*[Handwritten notes on the right side:]*  
Koleżance Krystynie Białkowej z Grodzkiego  
ps. "Nierobnia"  
na pamiątkę  
wspólnych walk  
w Polsce  
1944-1945  
Marian Obrusiewicz  
ps. "Romant"

*[Handwritten notes at the bottom left:]*  
J. Białkiewicz  
"TEDDY"

*[Handwritten notes at the bottom left:]*  
Franciszek  
15.5.96

WARSZAWA 1996

*[Handwritten signature at the bottom right]*

Brak danych osobowych.

**Irena RACIBORSKA**, ps. „Skarbek” – referent sekcji samopomocowo-gospodarczej. Brak danych osobowych.

**Stanisława (NN)**, ps. „Polska” – łącznik wewnętrzny IV Okręgu. Brak danych osobowych.  
**Krystyna BIAŁKOWA** z d. Grabowska – ur. 1921 (1923 według dowodu osobistego). Gimnazjum w Wilnie. Mieszkała w Warszawie od lipca do grudnia 1939, a następnie pod Skierniewicami, gdzie pracowała jako opiekunka małych dzieci. W PN od maja 1940, ps. „Niesobia” – w Okręgu IV; łączniczka między Okręgiem i Komendą Główną PN. Do jej obowiązków należało przewożenie korespondencji, prasy podziemnej i różnych materiałów konspiracyjnych z IV Okręgu do KG PN i odwrotnie. 17 stycznia 1944 została aresztowana przypadkowo w Żyrardowie i przewieziona do obozu w Treblince. W wyniku starań Komendy IV Okręgu została zwolniona z obozu w dniu 25 kwietnia 1944. Po powrocie do Skierniewic włączyła się do działalności związanej z akcją „Burza” – polegającej głównie na udzielaniu pomocy uciekinierom z Warszawy. Po wojnie pracuje w terenowych zakładach przemysłu bieliźniarskiego i następnie w Instytucie Sadownictwa w Skierniewicach. Na emeryturze od 1987. Odznaczenia: krzyże – KAK, KKOOP, KP; medale – MW (4 razy), 40PRL; odznaki – ZPRol, Za zasługi dla powiatu Skierniewickiego, Za zasługi dla woj. Skierniewickiego, AB.

**Franciszek MATERSKI**, ps. „Marzec” – referent prasowy IV Okręgu. Aresztowany 15 sierpnia 1943, zmarł w obozie w Oświęcimiu. Brak bliższych danych.

**Józef BIAŁEK**, ps. „Sewer” – referent prasowo-propagandowy IV Okręgu (po aresztowaniu „Marca”). Brak danych osobowych.

**Tadeusz (NN)**, ps. „Bej”, ppor. rez. – referent cywilny IV Okręgu. Brak danych osobowych.  
**Stefan KARALUS** – ur. 1921, ps. „Zawodowiec”, łącznik zewnętrzny IV Okręgu. Aresztowany w marcu 1943 na dworcu kolejowym w Warszawie w czasie oblawy zorganizowanej przez Gestapo. Miał przy sobie wtedy prasę. Został wywieziony do obozu w Majdanku, gdzie zmarł. Brak bliższych danych osobowych.

**Jan KOWALCZYK (?)**, ps. „Pędziwoda” – łącznik wewnętrzny IV Okręgu. Brak bliższych danych osobowych.



**Okręg IV – Łódzki** (kryptonim „Dzierżawa”). Początki organizacji PN na tym terenie sięgają końca 1939 r. Początkowo był to tylko kpt. Henryk Pąchalski, który następnie gromadził wokół siebie nowych członków PN. W roku 1940 został utworzony Obwód nr 57, a w roku 1942 został on podniesiony do rangi IV Okręgu. Pierwszym komendantem Obwodu 57, a następnie IV Okręgu był kpt. „Korybut” (Henryk Pąchalski), a po jego aresztowaniu (18 lipca 1943) i rozstrzelaniu (8 września 1943 r.), jego następcą był ppor. „Wiktor” (Konrad Grzybowski), który pełnił tę funkcję aż do rozwiązania PN/AK. Po konsolidacji PN z AK Okręg IV liczył 860 członków, w tym 101 kobiet.

Ostatni skład Komendy IV Okręgu PN był następujący:<sup>15</sup>  
 komendant – ppor. „Wiktor” (Konrad Grzybowski),  
 z-ca komendanta – por. „Mars” (Józef NN),  
 referent informacyjny okręgu – plut. „Szczapa” (Roman NN),  
 referent wojskowy i organizacyjny – st. sierż. „Din” (Marian Daizenberg),  
 szef sanitarny – kpt. „Puchała” (NN),  
 kapelan okręgu – ksiądz „Poznańczyk” (NN),  
 referent kolejowy – plut. „Wierzba” (Franciszek NN),  
 szef kancelarii i referent skarbowy – „Komandor” (Arkadiusz NN),  
 referent samopomocowo-gospodarczy – „Skarbek” (Irena Raciborska),

## OKRĘG IV — ŁÓDZKI

### KOMENDANCI OKRĘGU

– pierwszy:



kpt. Henryk Pąchalski  
„Korybut”

– drugi:



ppor. Konrad  
Grzybowski  
„Wiktor”



Krystyna Białek  
z d. Grabowska  
„Niesobia”



Stanisław Koprowski  
s. Michała  
„Wyrwa”



Stanisław Koprowski  
s. Stanisława „Karaś”

<sup>15</sup> Wszystkie dane dotyczące działalności IV Okręgu zostały przedstawione na podstawie informacji ppor. „Wiktora” (Konrada Grzybowskiego), byłego komendanta IV Okręgu (Łódź), podanej w jego notatce z 15 maja 1975 r. (w posiadaniu Krystyny Grabowskiej ps. „Niesobia”).

referent prasowo-propagandowy – „Sewer” (Józef Bialek),  
referent cywilny – ppor. „Bej” (Tadeusz NN),  
kurier zewnętrzny okręgu – „Niesobia” (Krystyna Grabowska),  
łącznik wewnętrzny okręgu – „Polska” (Stanisława NN),  
łącznik wewnętrzny okręgu – „Pędziwoda” (Jan Kowalczyk),  
łącznik wewnętrzny okręgu – „Bukszpan” (Kazimierz NN).

Siedzibą IV Okręgu była wieś Płyćwia (przy stacji kolejowej koło Skierniewic). Okręg był podzielony na 4 obwody (określane kryptonimem „Osada”), które z kolei dzieliły się na rejony (określane kryptonimem „Parcela”). Przed aresztowaniem „Korybuta”, w miejscowości Słupia k. Jezewa był utworzony jeden obwód oznaczony 2a/IV-POSZ (składający się wyłącznie z członków przejętej Polskiej Organizacji Sił Zbrojnych), którego komendantem był por. „Virtus” (Józef Pawłowski). Po aresztowaniu przez Gestapo w lipcu 1943 r. por. „Virtusa” nie powiodły się próby reaktywowania tego obwodu.

Obwód 1 liczył tylko 28 członków, w tym 6 kobiet. W skład Komendy Obwodu, której siedzibą były Skierniewice, wchodził:  
komendant – „Kosibroda” (Jan Kostrzewa),  
referent organizacyjny i wojskowy – „Grom” (Bolesław NN),  
referent informacyjny – „Burza” (Bronisław NN),  
referent prasowo-propagandowy i skarbowy – „Wołyń” (Baltazar NN),  
referent gospodarczo-samopomocowy – „Misia” (Stefania NN).

**Obwód 1** posiadał tylko jeden rejon (z siedzibą w Skierniewicach), którego komendantem był ppor. „Łańcuch” (Zdzisław NN), a funkcje referentów rejonowych pełnił jednocześnie referent obwodu. Niektórzy członkowie tego obwodu (z komórki informacyjnej) oraz jego komendant „Kosibroda” byli zatrudnieni w biurze policji kryminalnej, którego siedziba była w jednym budynku z Gestapo. Komenda IV Okręgu potrzebowała to odpowiednio wykorzystać (o czym będzie mowa w IV rozdziale).

**Obwód 2** liczył 377 członków, w tym 38 kobiet. W skład komendy tego obwodu, którego siedzibą była wieś Płyćwia, wchodził:  
komendant – „Grom” (Paweł Kijo),  
referent organizacyjny i wojskowy – „Murzyn” (Zygmunt NN),  
referent informacyjny – „Zgrzyt” (Józef NN),  
referent prasy i propagandy – „Janosik” (Szymon NN),  
referent skarbowy – „Rawicz” (Stefan NN),  
referent gospodarczo-samopomocowy – „Aniuta” (Cecylia NN).

Obwód 2 posiadał pięć rejonów.

**Rejon 1** obejmował głównie wsie: Byczaki, Godzianów, Zapady i Luisno. W

4/5

Henryku Pachalskim. Oddany do dyspozycji Gestapo kpt. H. Paenaiski. Wkrótce przewieziony do Warszawy na Pawiak. Poddany torturom, podobno przyznał się jaką funkcję sprawuje w organizacji PN, jednak nie zdradził jej tajemnic organizacyjnych oraz nie wydał żadnego członka PN. W dniu 8 września 1943 r. został rozstrzelany na Pawiaku.

W dniu 7 sierpnia 1943 r. zostali aresztowani: por. „Virtus” (Jan Pawłowski), komendant Obwodu 2a/IV-POSZ, oraz sześciu działaczy z IV Okręgu PN, w tym Stanisław Koprowski ps. „Wyrwa”, jego syn ps. „Karas” oraz Franciszek Materski ps. „Marzec”. Zostali oni przewiezieni do Warszawy i osadzeni na Pawiaku, skąd następnie przesłani do obozu w Oświęcimiu i do innych obozów w Niemczech i Austrii.

Tylko obu Koprowskim udało się szczęśliwie przeżyć i po wojnie wrócić z obozu w Gusen do kraju.

Jak wykazało dochodzenie, aresztowania w dniu 7 sierpnia nastąpiły w wyniku donosu Zofii Wołowicz, która była sprzątaczką na stacji kolejowej i jednocześnie posługaczką u Niemców zamieszkujących w Plywi. W krótkim czasie Sąd Podziemny skazał ją na karę śmierci, a wyrok wykonała grupa członków PN z Rogowa.

Z posiadanej przez IV Okręg ewidencji wynika, że w latach 1941-1944 zostało aresztowanych 21 członków organizacji PN, z których powróciło do domu tylko siedem osób. Oto jeden z przypadków zwolnienia z obozu w Treblince łączniczki IV Okręgu „Niesobii” (Krystyny Grabowskiej).

W dniu 17 stycznia 1944 r. była ona zatrzymana przypadkowo podczas obławy na stacji Zyrardów. Wszystkim pasażerom udającym się ze Skierniwic do Warszawy kazano wtedy wysiąść. Po sprawdzeniu dowodów osobistych i zabraniu ich, wszystkich załadowano do wagonów towarowych i przewieziono do Łowicza. Stąd pociągiem towarowym przewieziono do Warszawy Wschodniej, skąd po przyłączeniu wagonów załadowanych zatrzymanymi w czasie innych łapanek – przewieziono do Małkini. Z Małkini kolejką wąskotorową zostali przewiezieni do Treblinki. Oto jak relacjonuje dalsze swoje losy Krystyna Grabowska:

Zanim dojechaliśmy do Treblinki, eskortujący nas Ukraińcy okradli wszystkich z zegarków, pieniędzy, rękawiczek i innych rzeczy, które im się spodobały. Do obozu przyjechaliśmy o zmroku. Noc spędziliśmy w pustym baraku, siedząc na betonie. Rano spędzono nas na plac i rozdzielono mężczyzn od kobiet. Po wpisaniu do rejestru obozowego popędzono nas do łaźni. Tu zabrano nam nasze ubrania, bieliznę i torebki; pozostałyśmy tylko w swoich butach na bosych nogach. Następnie przepędzono nas do drugiego pomieszczenia i kazano ubierać się w leżące na podłodze brudne łachy (mundury po rosyjskich jeńcach). Gdy nie chciałyśmy ich zakładać, dopadli nas Ukraińcy i przymusili do tego pejciami.

Z posiadanej przez IV Okręg ewidencji wynika, że w latach 1941-1944 zostało aresztowanych 21 członków organizacji PN, z których powróciło do domu tylko siedem osób. Oto jeden z przypadków zwolnienia z obozu w Treblince łączniczki IV Okręgu „Niesobit” (Krystyna Grabowska).

W dniu 17 stycznia 1944 r. była ona zatrzymana przypadkowo podczas obawy na stacji Żyraudów. Wszystkim pasażerom udającym się ze Skierniowic do Warszawy kazano wtedy wysiąść. Po sprawdzeniu dowodów osobistych i zabraniu ich, wszystkich załadowano do wagonów towarowych i przewieziono do Łowicza. Stąd pociągiem towarowym przewieziono do Warszawy Wschodniej, skąd po przyłączeniu wagonów załadowanych zatrzymanymi w czasie innych łapanek – przewieziono do Małkini. Z Małkini kolejką wąskotorową zostali przewiezieni do Trebinki. Oto jak relacjonuje dalsze swoje losy Krystyna Grabowska:

„Zanim dojechalismy do Trebinki, eskortujący nas Ukraińcy okradli wszystkich z zegarków, pieniędzy, rękawiczek i innych rzeczy, które im się spodobały. Do obozu przyjechalismy o zmroku. Noc spędziliśmy w pustym baraku, siedząc na betonie. Rano spędzono nas na plac i rozdzielono mężczyzn od kobiet. Po wpisaniu do rejestru obozowego popędzono nas do łazni. Tu zabrano nam nasze ubrania, bieliznę i torebki; pozostaliśmy tylko w swoich butach na bosych nogach. Następnie przepędzono nas do drugiego pomieszczenia i kazano ubierać się w leżące na podłodze brudne łachy (mundury po rosyjskich jeńcach). Gdy nie chciałyśmy ich zakładać, dopadli nas Ukraińcy i przymusili do tego pejszami.

117

Dzień w obozie rozpoczynał się od pobudki. Po śniadaniu był poranny apel. Na tym apelu musieli być wszyscy – żywi, chorzy i zmarli w nocy. Umarłych wynoszono, chorych podtrzymywano w szeregu w pozycji stojącej. Po apelu segregowano zmarłych, chorych kierowano do izby chorych (skąd tylko niewiele więźniów wracało), a pozostałych przydzielano do pracy.

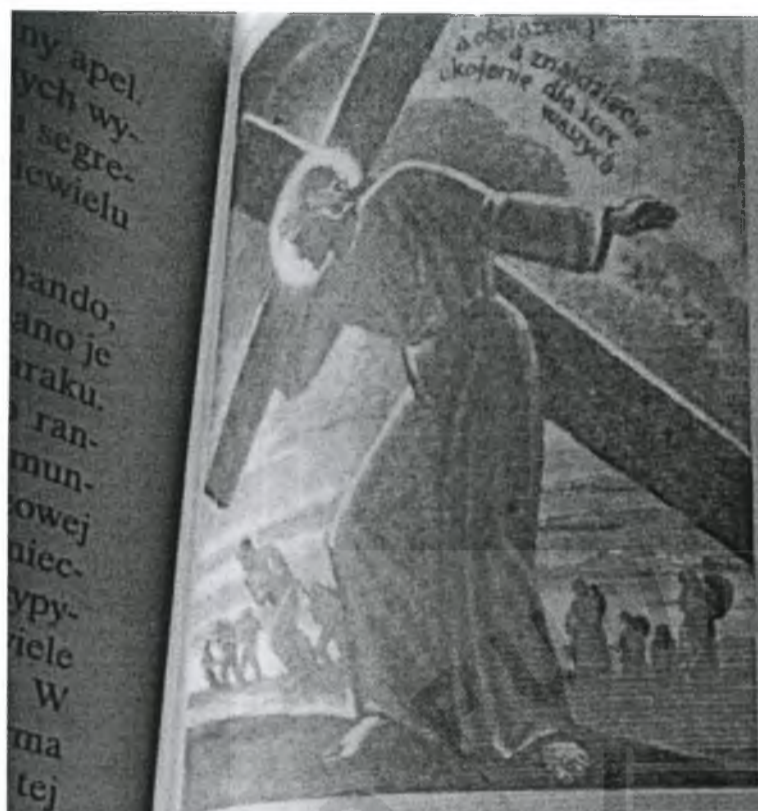
W obozie były cztery miejsca pracy, zwane komandami. Pierwsze komando nazywane „Holzplatz”, było w pobliskim lesie – tam ścinano drzewa i rabano dla potrzeb obozu. Drugie komando, nazywane „Sortownia”, było w baraku. Praca tu polegała na sortowaniu przywiezionych z frontu mundurów po rannych i zabitych żołnierzach; była ona szczególnie odrażająca w lecie, gdy mundury były zawzione i bardzo cuchnące. Trzecie komando, zwane w obozowej gwarze „Wariackie”, znajdowało się na trawniku okalającym budynek niemieckiego kasyna. Tu – gdy nie było pracy w pierwszym i drugim komando – wysypywano pierze z poduszek i kazano je zbierać więźniarkom. Przy tej pracy wiele kobiet dostawało hysterii – ku uciechu pijanych Niemców i Ukraińców. W czwartym komando pracowali tylko mężczyźni. Była to zwirownia. Normalna dzienna – załadowanie na wagon przez dwóch więźniów 20 ton żwiru. Przy tej pracy ginęło wielu wygłodniałych więźniów – z wycieńczenia i bicia. Tu dodatkowo udręką było zmuszanie więźniów do niesienia dość dużych kamieni w drodze na obiad, które po obiedzie odnosili z powrotem do zwirowni. Dla strażnicy obozowej była to zabawa i pretekst do dodatkowego bicia.

Nasz barak był bardzo długi i szeroki, było w nim cztery rzędy trzypiętrowych pryz. Sienniki były papierowe i niczym nie wypchane. Jeden koc przypadał na osobę. W baraku był tylko jeden żelazny piecyk; nie mógł on oczywiście ogrzać całego baraku, ale był bardzo przydatny do rozgrzewania zamrzniętej kawy na kolację i topienia śniegu, aby napoić chore kobiety. Barak był przewidziany dla około 300 więźniarek.

Za porządek w baraku była odpowiedzialna tzw. „kapo”, więźniarka wybrana spośród nas. Natomiast każda grupa robocza była pilnowana przez „kapo” Żyda. On przydzielał pracę, racje żywnościowe, a nawet miejsce do spania. W mojej grupie był czeski Żyd. Nie był on sadystą, ale musiał się wykazać przed Niemcami i Ukraińcami – krzyczał więc i szturchał, popychał i popędzał. W tym czasie w obozie było jeszcze około 1500 Żydów – spędzonych tu z całej Europy – którym udało się wykupić złotem od krematorium. W obozie wykonywano różne czynności – od obsługi biura administracji do funkcji kucharza, a także grabarza. Chodzili w cywilnych ubraniach.

Komendantem obozu był wyższego stopnia oficer SS. Poza tym było kilku oficerów i podoficerów Gestapo. Służbę wartowniczą pełnili Ukraińcy; choć oni w mundurach czeskiej armii, a na furazerkach mieli trupie główki, tak jak gestapowcy.

W obozie szalał niesłychany terror. Niemal codziennie można było widzieć leżące zmasakrowane ciała więźniów.



PCK 9-4  
1944

Obrazek z gałązką ozdobioną zieloną celulooidową kokardką, które były dołączone do każdej paczki żywnościowej przekazanej przez PCK poszczególnym więźniom w obozie w Treblince

W tych strasznych warunkach żyli zagłodzeni więźniowie. Ich poranny posiłek to 1/2 litra mętnej wody, zwanej zupą, w której trudno było znaleźć kawałek buraka lub zgniłej brukwi. Na obiad dostawaliśmy 1 litr zupy, w której pływało trochę kaszy i kawałek zgniłego kartofla. Kolacja składała się z 1/2 kg chleba razowego na 4 osoby, 1/2 litra kawy; ponadto raz w tygodniu otrzymywaliśmy 1 łyżkę marmolady i również raz w tygodniu 1/2 łyżki margaryny.

Nasz obóz w Treblince był jedynym, z którym nie było żadnej korespondencji, ani żadnych kontaktów ze światem zewnętrznym. Po prostu obóz zagłady.


Dlatego wielkim wydarzeniem było przesłanie nam przez Polski Czerwony Krzyż (za pośrednictwem Międzynarodowego Czerwonego Krzyża) na Święta Wielkanocne 1944 r. paczek żywnościowych – dla każdego więźnia osobna paczka. Były to pierwsze i ostatnie paczki w dziejach obozu w Treblince. Paczka dla kobiety zawierała: 1 kg chleba żytniego, 1/2 kg chleba pszennego, około 20 dkg boczku i marmolady, główkę czosnku, około 1 kg cebuli, 2 jajka ugotowane i święty obrazek okolicznościowy. Mężczyźni otrzymali dodatkowo – bochenek chleba i tytoń. Dla niektórych więźniów paczka ta była nieszczęściem – dla tych, którzy najedli się do syta i dostali skrętu kiszek.

Nadszedł dzień 23 kwietnia 1944 r. Po południu spędzono nas do baraku. Przyszedł komendant obozu ze swoją świtą. Zaczęto sprawdzać imiennie stan

119

Die Polin Krystyna Grabowska, Krytyna  
 geb. am 12. Juni 1925 in Warschau  
 wohnhaft in Skierniewice, Gen. Lowitoch  
 wurde heute nach 5-monatigem Aufenthalt in Zwangsarbeitslager  
 Treblinka ordnungsmäßig erlassen.  
 Treblinka, den 23. April 1944

Der Kommandant des Zwangsarbeitslagers  
Treblinka


  
 # - Hauptsturmführer.

**Zaświadczenie w zwolnieniu Krystyny Grabowskiej z obozu w Treblince**

osobowy więźniarek. Wyczytywano kolejno nazwiska i imiona. Niektóre więźniarki odstawiono na bok. Wśród odstawionych znalazłam się ja. W dniu 19 kwietnia powróciłam do Pływi”.

Wydostanie Krystyny Grabowskiej z obozu w Treblince nie było takie proste. Nastąpiło ono w wyniku starań ppor. „Wiktora” (Konrada Grzybowski-o), komendanta IV Okręgu, oraz bezpośrednich kontaktów Jana Kostrzewy s. „Kosibroda”, komendanta 1 Obwodu IV Okręgu, z Trymerem (Polakiem ochodzenia niemieckiego), pracownikiem Gestapo w Skierniewicach. W wyniku tych starań i zabiegów zostało w końcu wysłane odpowiednie pismo do obozu w Treblince, które było podstawą do zwolnienia Krystyny Grabowskiej.

Według relacji...  
PN czyniła przygotowania do uwolnienia...  
sem i przewiezieniu do szpitala zakaźnego. Nie doszło jednak do realizacji...  
tego planu, gdyż Niemcy przyspieszyli termin rozstrzelania Czesława Jaruga...  
Była to pierwsza 100-osobowa grupa rozstrzelanych Polaków, których nazwi...  
ska były zamieszczone na plakatach rozklejonych na ulicach Warszawy w...  
dniu 2 marca 1942 r.

W IV Okręgu (Łódź), podobnie jak w innych okręgach, występowały rów...  
nież dość liczne aresztowania członków PN.<sup>49</sup> Były to często aresztowania przy...  
padkowe, nie związane bezpośrednio z pracą konspiracyjną w organizacji PN.

Aresztowanie kpt. „Korybuta” (Henryk Pąchalski), pierwszego komendanta...  
tego Okręgu, też nie miało nic wspólnego z działalnością konspiracyjną; w dniu...  
8 lipca 1943 r. był aresztowany w Pływi jako podejrzany o organizowanie nie...  
legalnej działalności handlowej z udziałem ludzi aresztowanych razem z nim...  
wśród nich nie było członków organizacji PN).<sup>50</sup> Ponieważ żandarmeria doko...  
ła aresztowań bardzo wczesnym rankiem (około godziny 5), zaskoczony „Ko...  
but” nie zdążył zorientować się, że w kieszeniach płaszcza, który w pośpiechu...  
łożył, była schowana korespondencja, którą poprzedniego dnia otrzymał...  
Komendy Głównej PN. Stwierdził to dopiero w samochodzie ciężarowym. Za...  
ymani z nim ludzie nie chcieli jednak mu pomóc w ich pozbyciu się. Nie wi...  
ąc innego wyjścia, wsunął papiery pod plandekę samochodu i wyrzucił na...  
sę. Niemcy jednak zauważyli wyrzucone papiery, zatrzymali samochód i poz...  
rali je. „Korybut”, nie chcąc, aby wszyscy z nim zatrzymani ponieśli z tego ty...  
i konsekwencje, przyznał się, że papiery te należą do niego. Zatrzymanych...  
stawiono do więzienia w Skierniewicach. Jednocześnie żandarmeria z...  
rniwicz powiadomiła Gestapo w Łowiczu o papierach znalezionych prz...

Na podstawie informacji ppor. „Wiktora” (Konrada Grzybowskiego), byłego komendan...  
V Okręgu, przedstawionej w notatce z dnia 1 maja 1975 r. (w posiadaniu Krysty...  
irabowskiej).

Na podstawie informacji ppor. „Wiktora”.



T.5036/WSK

GRABOWSKA Krystyna  
Sam. Białek  
ps. „Niesobla”

Polska  
Niepodległa  
okr. IV Łódzki  
AK  
Obw. VII „Obroża”  
obóz w Treblince

Amś/2019



2

T.5036/wsk

GRABOWSKA Krystyna  
zam. Białek  
ps. „Miesobia”

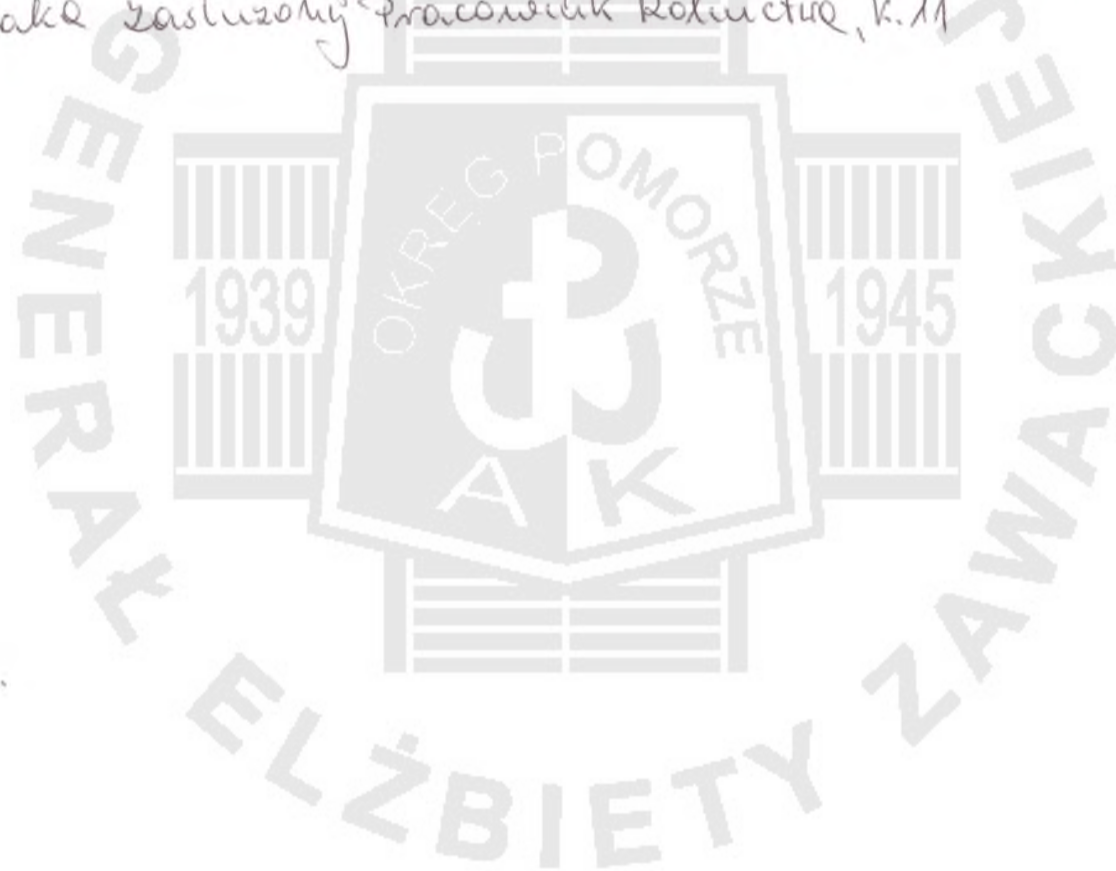
Polska  
Niepodległa  
okręg toruński  
AK  
obs. VII „Oboroza”  
obok w Treblince

Aut. 2019



## VI Fotografie

- zdj. portretowe, kopia, k.1
- pamiątki po Krystynie Biatek ps. „Miesobla” Tęczyńskie Okręgu IV, k.2  
Łódzkiego PN przekazane przez Teresę i Stanisława Pawlaków.
- opaska AK, k.3
- odznaka „Hęć Bursza”, k.4
- odznaka Zw. Inwalidów Wojennych, k.5
- znaczek Pol. Zw. Byłych Więźniów Politycznych, k.6
- naszywka Św. Zjazdu Kombatantów Polskich 1992, k.7
- znaczek Św. Zjazdu - - - - - , k.8
- znaczek Honorowa Odznaka Województwa łódzkiego, k.9
- odznaka Za Zasługi dla Woj. Skierniewickiego, k.10
- odznaka Zasłużony Pracownik Rolnictwa, k.11



VI/1

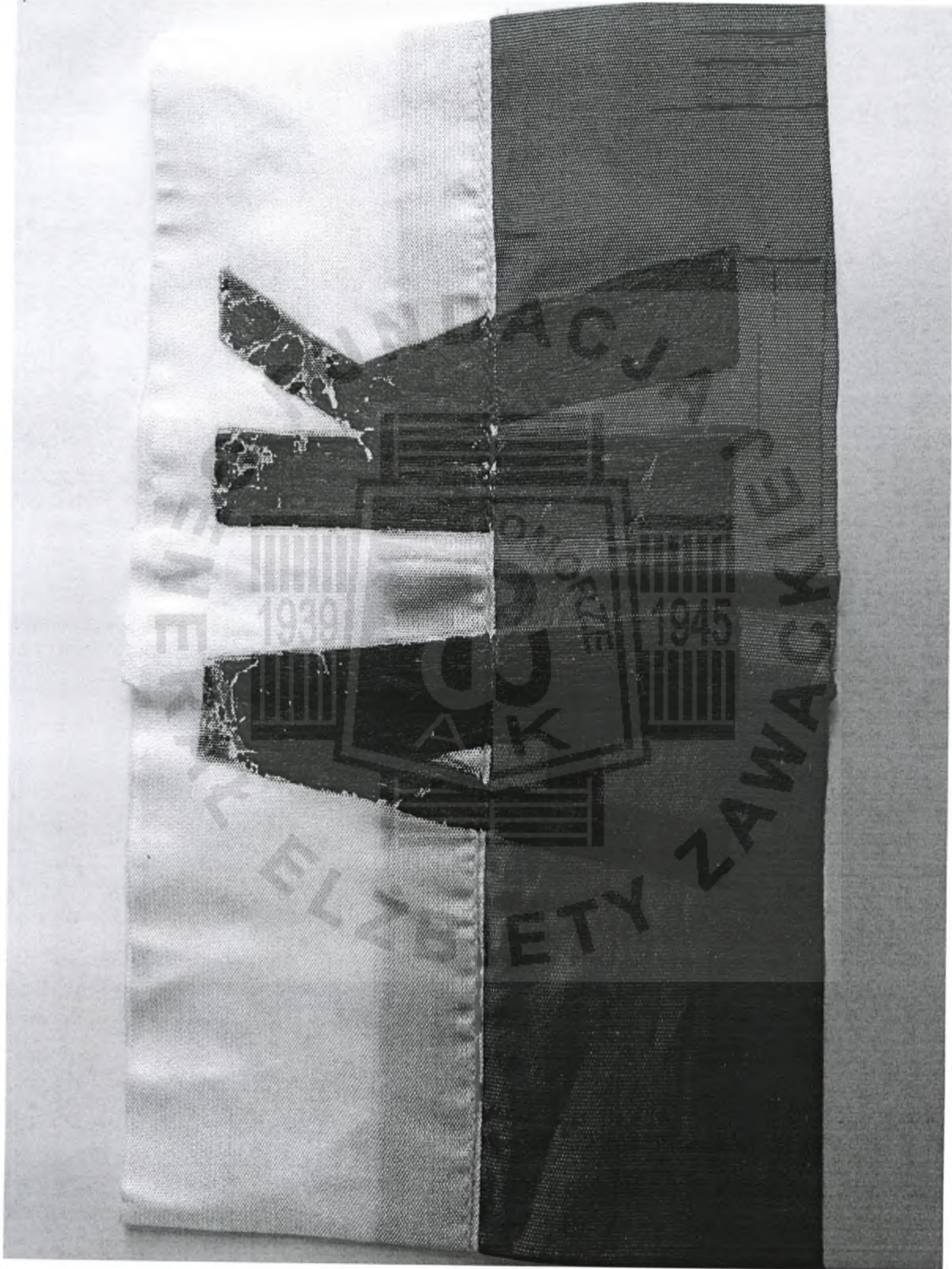


1/2



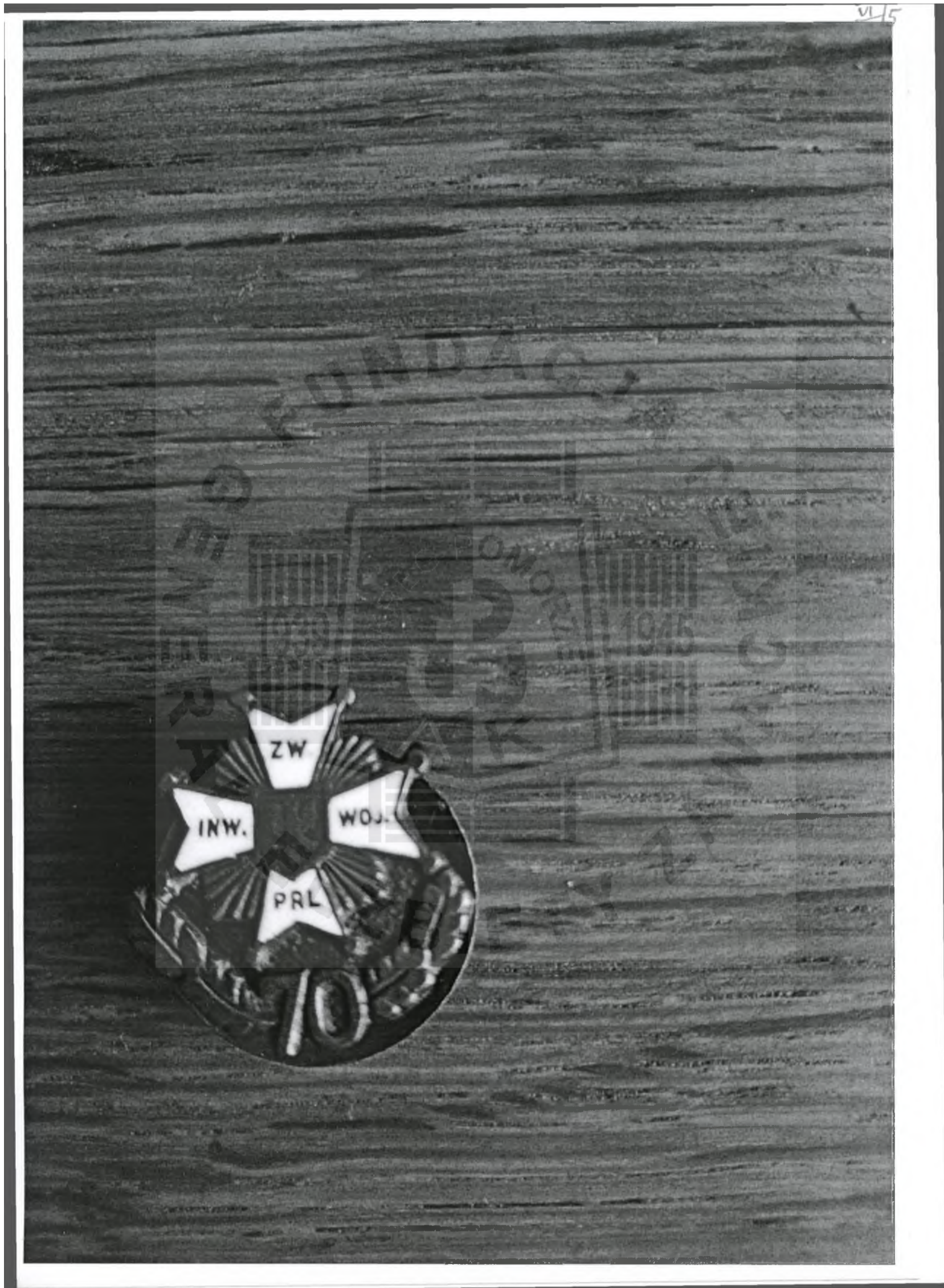
PAMIĄTKI PO KRYSTYNYE BIAŁEK PS. „NIESOBIA”  
ŁĄCZNICZCE OKRĘGU IV ŁÓDZKIEGO PN  
PRZEKAZANE PRZEZ TERESĘ I SŁAWOMIRA PAWLAKÓW

2/3



VI 4









7/5





vip



vi no



VI/111



**GRABOWSKA Krystyna**

